

התיחסות נכונה למצבים רגשיים חזקים

1. יט. רבי שמעון בן אלעזר אומר, אל תרצה את חברך בשעת כעסו, ואל תנחמנו בשעה שמתו מטל לפניו, ואל תשאל לו בשעת נדרו, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו:

2. פרוש תפארת ישראל

ואל תרצה את חברך בשעת כעסו - דהפיוס אז ירבה כעסו:

[גמרא (מבוארת) תענית כ. - מעשה שבא רבי אלעזר ברבי שמעון ממגדל גדור שם מקום מבית רבו, לאחר שישב שם זמן רב ולמד תורה, והיה רכוב על חמור, ומטייל על שפת נהר כדי לשמוח וליהנות. ושמח שמחה גדולה, והיתה דעתו גסה עליו, מפני שלמד תורה הרבה. נזדמן לו בדרכו אדם אחד, שהיה מכוער ביותר. אמר לו אותו אדם לרבי אלעזר: שלום עליך רבי! ולא החזיר לו רבי אלעזר שלום, ולא עוד, אלא שתחת זאת אמר לו: ריקה לשון זלזול הוא. כלומר: אדם ריק שכמוך, כמה מכוער אותו האיש כלפי אותו אדם אמר כן! שמא כל בני עירך מכוערין כמותך? אמר לו אותו אדם: איני יודע. אלא, לך ואמור לאומן שעשאני דהיינו, הקדוש ברוך הוא: כמה מכוער כלי זה שעשית! כלומר, אם יש לך טענות על צורת המכוערת, לא אני הכתובת. אלא, לך ליוצרי, לקדוש ברוך הוא, והתלונן בפניו על היצירה המכוערת שיצר! כיון שידע והבין רבי אלעזר בעצמו שחטא בדבריו, ירד מן החמור - ונשתטח לפניו לפני אותו אדם, ואמר לו: נענית לך דיברתי אליך יותר מן הראוי, מחול לי! אמר לו אותו אדם: איני מוחל לך, עד שתלך לאומן שעשאני, ואמור לו: כמה מכוער כלי זה שעשית! היה רבי אלעזר מטייל מהלך אחריו ומנסה לפייסו עד, שהגיע לעירו יצאו בני עירו לקראתו לקראת רבי אלעזר, והיו אומרים לו: שלום עליך רבי רבי, מורי מורי! אמר להם אותו אדם: למי אתם קורין "רבי" "רבי"? אמרו לו: לאדם זה שמטייל אחריו. לרבי אלעזר. אמר להם: אם אדם זה - רבי הוא, אל ירבו רבנים כמותו בישראל! אמרו לו: חס וחלילה! מפני מה אתה אומר כן?! אמר להם: כך וכך עשה לי סיפר להם את כל המעשה. אמרו לו: אף על פי כן, למרות מה שעשה לך, מחול לו לרבי אלעזר, לפי שאדם גדול בתורה הוא. אמר להם: בשבילכם משום שאתם מבקשים - הריני מוחל לו. ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן.]

ואל תנחמנו בשעה שמתו מוטל לפניו - דאדרבה כשיראה שאין אדם מצטער בצערו, יצטער יותר:

ואל תשאל לו בשעת נדרו - דבשעה שנודר וודאי חפץ בנדרו מאיזה טעם, וכשתאמר לו על דעת כך לא נדרת, וודאי ישיב לך, גם על מנת כך נדרתי, ומה יעשה שכשיתחרט לבסוף:

ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו - שכשנכשל לעשות דבר שלא כהוגן, לא תחשוב שתשקיט רוחו כשיראה אוהביו, דאדרבה יתבייש יותר ע"ז, (לקוטי מוהר"ן רפב)

[וזכר התנא ד' מיני מחשבות בוערות כלפידים, כעס, אבל, מורא, בושה, והוא הדין בכל דבר, כשיראה שום אדם אחוז בה, לא ילחם נגדה, דלא די שלא יועיל אלא גם יזיק, ולכן לא יוכיח לאפיקורוס ישראל, דכ"ש דפקר טפי (כסנהדרין ל"ח:), וכ"כ כשנזדמן בקהל לצים או בקהל שמחים כבשמחת תורה או פורים או בחתונה, רואה אותן עושים או מדברים דברים שאין

ראויים, יעלים עינו וישתוק, כמ"ש שלמה המלך עליו השלום אל תוכח לץ פן ישנאך [משלי ט'
פ"ט], וכמו כן כשמזדמן עם ראש עקום, הוא החושב א"ע חכם, ונקרא בתנ"ך כסיל, ה"נ
ר"ל אדם מצודד ונפרד במחשבותיו, לאדם כזה לא תסתור דבריו בפניו, כמ"ש שהמע"ה
באזני כסיל אל תדבר חכמה פן יבוז לשכל מיליך (משלי כ"ג פ"ט), וכ"כ כשתראה מי
שמשבח בנו או מי ממשפחתו, וישאלך מה תשפוט אתה עליו, אז אפילו ידעת דבר של גנות,
שים ידך על פיך, דאף ששאלך, חפץ הוא שתשבח ולא שתגנה, ולמה תעשה לו מחלת לב ...
וכן בכל דבר]:

3.

אל תרצה את חברך בשעת כעסו

מנין שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו, שנאמר: "פני ילכו והניחותי לך", אמר לו
הקב"ה למשה המתן עד שיעברו פנים של זעם ואניח לך. (ברכות ז.)
מבאר מרן הראי"ה קוק זצ"ל (עין איה ברכות שם אות סט), שלכל מידה שחקק
הקב"ה בנפש האדם יש מקום וזמן, ואין אחת מהן שאפשר לומר הלוואי ולא היתה
כלל, וטוב העדרה לגמרי מנפש האדם. כי לא ברא הקב"ה שום מידה לחינם, ואפילו
מידה רעה, כי הקב"ה, מקור הטוב, פועל הכל לטובת האדם, ואם שם מידה כזו בנפש

האדם, אף שרעה היא בדרך כלל, מכל מקום, אין לדחוק את המידה הזו באופן כזה
שלא ליתן לה מקום כלל, אלא צריך לתת לה את מקומה המצומצם, ולהשתדל
לתקנה. על כן בשעת כעסו אין מרצין לו לאדם, שגם האדם השלם יכול הוא לכעוס,
וצריכה מידת הכעס להמצא, רק שראוי להרצות מיד, אבל לא לומר שאין לכעס שום
מקום, שאז מראה כאילו ברא הקב"ה כח בנפש להרע בלבד, זה לא ניתן להאמר.
כך הדבר גם בהנהגת העולם ע"י הקב"ה, שישנם כוחות בבריאה שתכליתם היא
כתכלית הכעס באדם. ואף שאפשר לכבוש את אותם כוחות "רוגז וכעס" שבעולם ע"י
תפילת הצדיקים וזכויות, מכל מקום, ראוי להניח להם איזה מקום, כי מעשה ה' הכל
נברא לתכלית הטוב, על כן אמר "המתן עד שיעברו פנים של זעם", ויפעלו פעולה
כלשהי, כי לא לריק ישנם בעולם, "ואניח לך". וכשם שאצל האדם המעולה, נותן הוא
למידת הכעס ביטוי מועט מן המועט, בצמצום גדול ובשליטה נכונה, כך הוא בהנהגת
הי"ת, כשהכל מתנהג בעולם בלי קלקולים, מידת הכעס היא חלק מועט וקטן - רגע
- "כי רגע באפו". שהרע הוא מעט מן המעט והמציאות היא בכללה טובה כדברי
המורה נבוכים (ח"ג פי"ב), והטוב מכריע בעולם.